

Asia: VN/14302/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta uudeksi ilmastolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esityksestä

Creatura kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen. Ilmastolain merkitys on IPCC-raporttien myötä kasvanut entisestään ja uudessa lakiesityksessä on merkittäviä parannuksia vanhaan verrattuna. Lakiesityksessä on kuitenkin edelleen tarpeettoman paljon epämääräisyyksiä ja puutteita koskien erityisesti päästövähennyspolun määrittämiseen. Lain velvoittavuus on myös yksi keskeinen kysymysmerkki. Ilmastolaki tulisi luonnonsuojelulain ohella olla kaikkea Suomen kansantaloutta ja kansaa ohjaava lakikokonaisuus, jotka asettaisivat rajat kaikelle Suomen rajojen sisällä tapahtuvalle toiminnalle. Ilmastolaista puuttuu myös sanktiomekanismit, mikä on suuri uhka ilmastotavoitteiden toteutumiselle.

Hiilineutraaliustavoite ja päästövähennystavoitteet (2 §)

Hiilineutraaliustavoitteesta puuttuu kokonaan kumulatiivisiin päästöihin liittyvä tavoite. Suomen Ilmastopaneelin laskelmien mukaan globaalilla hiilibudjetilla ja maksukykyperiaatteella Suomen globaalisti oikeudenmukainen hiilibudjetti on 79 Mt vuosille 2020-2050. Nykyisessä esityksessä on määritelty erilaisia prosentuaalisia tavoitteita, mutta ne eivät takaa kumulatiivisessa hiilibudjetissa säilymistä. Siksi ilmastolakiin tulisi sisällyttää tavoitteeksi myös kumulatiivinen päästötavoite, jota tulisi tarkistaa Ilmastopaneelin suositusten mukaisesti.

Ilmastotavoitteissa ei myöskään ole tavoitetta kulutusperustaisille päästöille eikä kansantalouden elinkaaripäästöille. Ilmastolakiin tulisi kirjata 1,5 asteen tavoitteen mukainen tavoite kulutusperustaisille päästöille sekä kansantalouden elinkaaripäästöille.

Tavoitteista puuttuu myös selkeät tavoitteet hiilinieluille, joten hiilinieluille tulisi asettaa Ilmastopaneelin päästövähennyspolun mukaiset tavoitteet.

Valtion viranomaisen ja kunnallisen viranomaisen edistämismuutokset (5 §)

Nykyisellään ehdotus ei tuo riittävää parannusta ilmastolain veloitettavuuteen ja muotoilu on aivan liian epäselvä. Nykyisessä ehdotuksessa on mainittu, että "Valtion viranomaisen on edistettävä toiminnassaan mahdollisuuksien mukaan tämän lain mukaisten tavoitteiden ja suunnitelmien toteutumista." . Mahdollisuuksien mukaan termi on aivan liian epäselvä ja se tulee poistaa.

Suunnittelujärjestelmä, erityisesti uusi maankäyttösektorin suunnitelma (7–13 §)

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman lisääminen suunnittelujärjestelmään on erittäin kannatettavaa. Creatura tukee Ilmastopaneelin suosituksia seurantajärjestelmän kehittämiseksi.

Sopeutumis suunnitelma tulee päivittää kerran vaalikaudessa, eikä luonnoksen mukaisesti vain joka toinen vaalikausi. Jokaisen eduskunnan ja sen luottamuksen varassa toimivan hallituksen on syytä kantaa vastuunsa sopeutumisen edistämisestä. Suunnittelujärjestelmään on sisällytettävä myös selkeät ja parhaaseen käytettävissä olevaan tieteelliseen tietoon perustuvat keinot kulutusperustaisten päästöjen vähentämiseksi. Suomessa tulisi myös selvittää henkilökohtaisen hiilibudjettien käyttöönottoa, jos näyttää, ettei Suomessa muuten päästä 1,5 asteen tavoitteen mukaisiin kulutusperustaisten päästöjen tavoitteisiin. Hiilinielujen tavoite pitää kiinnittää luonnon hiilinieluihin ja muut teknologiset hiilinielut voivat olla erillisiä lisäisiä hiilinieluja, joita ei pidä laskea virallisten hiilinielujen tavoitteiden toteutumiseen. Luonnon hiilinielujen varmistamiseksi Suomelle tulee asettaa vuosittaiset hakkuumäärärajat Ilmastopaneeliin suositusten mukaisesti.

Ilmastopolitiikan seuranta ja ilmastovuosikertomus (15–18 §)

Ilmastopolitiikan seurantajärjestelmä tulee tarkentaa niin, että ilmastovuosikertomuksessa verrataan jokaisen vuoden nettopäästöjä sekä hiilinielua Ilmastopaneelin määrittelemän tavoitepäästöpolun vuositavoitteisiin ja määrätään selkeästi korjaavista toimista, jos jonain vuonna päästöt ja/tai hiilinielut eivät ole tavoitellulla uralla. Päästöjen osalta tulisi asettaa myös jonkinlainen sanktiomekanismi, jossa tavoitteen ylittäminen laukaisisi jonkilaisen sanktiomekanismin. Yksi mahdollisuus voisi olla, että päästöjen ylittäminen laukaisisi sanktiomekanismin, jossa ylittävän päästmäärän suuruinen hiilimaksu maksettaisiin Ilmastorahastoon tai seuraavan vuoden ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen budjettiin. Hiilimaksun yksikköhinta tulisi olla tieteeseen tietoon perustuva päästöikeuden suositushinta.

Ilmastopaneelilta tulisi myös pyytää ilmastovuosikertomukseen arvio ilmastotoimien edistymisestä. Eduskunnalle toimitettavaan ilmastovuosikertomukseen olisi sisällytettävä hallituksen vastaus Ilmastopaneelin arvioon.

Saamelaiskulttuurin edistäminen, saamelainen ilmastoneuvosto (mm. 14 §, 21 §)

Saamelaisten ilmastoneuvosto on hyvä instrumentti, mutta ei riittävä alkuperäiskansojen oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi: ratifioitava alkuperäiskansoja koskeva yleissopimus ILO 169.

Saamelaisten ilmastoneuvostosta on tehtävä pysyvä elin.

Suomen ilmastopaneeli (20 §)

Nykyistä ehdotusta pitäisi tarkentaa, niin että Ilmastopaneeliin resurssit tulee turvata niin, että sen riippumattoman toiminta on turvattu myös hallitusten vaihduttua. Ilmastopaneelin mandaattia tulisi myös kiristää, niin että Ilmastopaneelilta tulisi pyytää lausuntoa kaikista merkittävästi Suomen ilmastotavoitteen saavuttamiseen vaikuttavasta toiminnasta kuten lakienvalmisteluista sekä hankinnoista. Ilmastopaneelilla tulisi olla myös mandaatti päättää lakiuudistuksen saattamisesta uudestaan valmisteluun, jos valmisteilla olevan lain voimaantulo vaarantaisi Suomen päästötavoitteiden toteutumista.

Muutoksenhaku (22 §)

Asianosaisasemaa on vielä entisestään laajennettava. Valitusoikeus on oltava nykyisessä mainittujen järjestöjen lisäksi ihmisoikeusjärjestöillä.

Asianosaisasemaa määritettäessä on otettava huomioon tulevien sukupolvien oikeudet. Järjestöjen lisäksi valitusoikeutta tulee laajentaa myös yksittäisiin kansalaisiin, erityisesti nuoriin, jotta heillä on oikeudellinen keino taata perus- ja ihmisoikeuksiensa toteutuminen, joita ilmastonmuutos vaarantaa.

Esityksen vaikutukset

Esitys ei nykyisellään ole riittävä asettamaan Suomen 1,5 asteen tavoitteen polulle, joten lakia on tiukennettava huomattavasti ja tavoitteiden määrittelyitä tarkennettava tässä lausunnossa ehdotetuilla tarkennuksilla.

Muita huomioita

Ilmastolakiluonnoksesta puuttuu tai on puutteellisesti esitetty reilun siirtymän huomioiminen. Päästövähennystoimissa tulisi huomioida eriarvoisuuskysymykset. Syken tutkimuksissa on selkeästi osoitettu kansalaisten päästötasojen korrelaatio tulotasoon. Siksi päästövähennysten toteuttamisessa pitää huomioida varallisuus- ja tulotasot.

Kuusiola Timo
Creatura Think & Do Tank ry